

»Šokirajo nas podobe,
ne pa tisto pod njimi.«

Intervju: Brillante Mendoza

lovepurselt

Matic Majcen

ZA 52-LETNEGA BRILLANTEJA MENDOZO JE BILO LETO 2012 NADVSE DEJAVNO, SAJ JE NA NAJODMEVNEJŠIH FESTIVALIH PREDSTAVIL DVA FILMA. NAJPREJ FEBRUARJA V BERLINU FILM *CAPTIVE*, SVOJE NAJBOLJ DOSTOPNO DELO DOSLEJ IN Z VEČI-NOMA ZAHODNJAŠKIM PRODUKCIJSKIM ZALJEDJEM TER ISABELLE HUPPERT V GLAVNI VLOGI. NEKAJ MESECEV KASNEJE PA V BENETKAH ŠE *THY WOMB* (SINAPUPUNAN), PRAVO NASPROTJE – MAJHNO, LOKALNO PRODUKCIJO, KI PRIKAŽUJE ETNOGRAFSKE ZNAČILNOSTI RURALNE SKUPNOSTI NA FILIPINSKEM PODEŽELJU, A VKLJUČUJE TUDI DVE FILIPINSKI IGRALSKI ZVEZDI: NORO AUNOR IN LOVI POE. MENDOZO DOMA DANES DOJEMAJO KOT »FILIPINSKI ZAKLAD«, KOT AMBASADORJA SVOJE DEŽELE, KI MU JE FILIPINSKO KULTURO USPELO PONESTI V SRCE ZAHODNEGA SVETA. NAJVEČJO ZASLUGO ZA TO IMA NAGRADA ZA REŽIJO V CANNESU ZA FILM *KLAVNICA* (KINATAY, 2009).

Režiserjevo povečano aktivnost je možno brati bodisi kot uživanje v avtorski svobodi, ki so mu jo prinesla priznanja v preteklih letih, bodisi kot proces intenzivnega raziskovanja lastnega sloga in izraznih možnosti. Mendozin slog je v nekem smislu paradoksalen: zaznamuje ga pregovorna zvestoba estetiki in logiki realizma, po drugi strani pa sta več kot opazna tudi tradicionalno strukturirana pripovedna forma ter vse pogostejše angažiranje profesionalnih in celo zvezdniških igralskih imen. Če postrežemo s podatkom, da bo njegov naslednji film nič manj kot žanrski izlet v grozljivko, je ta navidezna slogovna dvoumnost še toliko bolj očitna. V Benetkah smo dan po premierni projekciji filma *Thy Womb* preverili, kakšna je resnična logika za temi samosvojimi avtorskimi preiskovanji.

Kako ste bili zadovoljni z odzivom občinstva na projekciji filma *Thy Womb*?

Zdelo se mi je, da je bil ljudem všeč. Zelo sem zadovoljen.

Pri prizoru z obglavljenjem bika je bilo v občinstvu vseeno slišati kar nekaj vzdihov šoka. Je to vaš namen, šokirati občinstvo?

Niti ne. Kot ste lahko videli že v prvem prizoru v filmu, v katerem ženska rodi, sem vseskozi želel prikazovati resnico o kulturi tega ljudstva. Tega nočem potvarjati. Gledalce pogosto šokirajo razne podobe, ne šokirajo pa jih več resnična čustva ljudi. To, kar Shaleha, glavna protagonistka v filmu, doživlja, je zelo boleča izkušnja. Slediti mora diktatom kulture, katere del je, storiti mora vse za svoje ljubljene, in to še posebej, ker je ženska. Obglavljenje bika je zato tudi metafora protagonistke, ki je na nek način obglavljena s tem, ko mora osrečiti svojega moža. To prispevajo uporabljam za prikaz nečesa bolečega in šokantnega, česar ne vidimo. Vidimo samo podobo tega.

Imate kdaj etične pomisleke glede uporabe takih podob?

Seveda. Idejo sem dobil, ko sem bil tam in izvedel, da je to del njihove kulture. Z lastnimi očmi sem videl, kako biku odrežejo glavo. Razmišljal sem o odzivu skupin za pravice živali. A po drugi strani mi vest diktira, da raje sledim temu, kako to izvajajo v resničnem življenju, kot pa da bi hotel to skrivati.

V prejšnjih filmih ste bili kar oster kritik težkega življenja na obrobjih filipinske družbe, tokrat pa to ni tako očitno. *Thy Womb* ima manj univerzalen, bolj kulturno specifičen kontekst, ki je zahodnemu gledalcu manj poznan. Je tu zadaj kakšen motiv, ki ga mi ne poznamo?

V bistvu je tako, da niti mi Filipinci nismo tako seznanjeni s tovrstnimi kulturami. Gre za ljudstvo z majhnega otoka na jugu, ki je danes skoraj pozabljeno. Mislim, da je kar jasno, da gre za zvesto sliko njihove kulture. Vseeno pa me ne zanima samo prikaz trdega življenja, ampak širša problematika. V *Thy Womb* je tema ta, kako morajo še posebej ženske privzemati te kulturne vzorce

in zaradi tega trpijo vse življenje. Obglavljenja živali so del teh vzorcev, ki jih ohranjajo še danes, ker gre za diktat religije in kulture. Obenem pa me v tem trenutku zanimajo zgodbe, ki jim sam pravim »regionalne zgodbe« – nočem se osredotočati le na tiste probleme, s katerimi sem seznanjen iz Manile, kajti Filipini so ogromno in kulturno izredno raznoliko področje. V tem gre za izobraževanje nas, Filipincev, še bolj pa za ostali svet. Ko vidiš takšne stvari, te začnejo bolj zanimati, s tem, ko dobiš vpogled v njihove zgodbe, pa si še bolj izpostavljen kulturam drugih ljudi.

Captive

Lovi Poe v filmu *Thy Womb*

Brillante Mendoza

Z evropskega vidika se film bere kot kritika konservativne in izrazito patriarhalne kulture. Pa ste bili kot v prejšnjih filmih tudi tokrat kritik ali pa vendarle zgolj nevtralni opazovalec?

Sem kritik. Prihajam iz družine, kjer imajo ženske pomembno vlogo. Verjamem, da je naša država bolj matriarhalna kot pa patriarhalna. Moški so samo simbol, ženske pa trpijo, potisnjene so v prvo bojno linijo. Mislim, da se to vidi tudi v mojih filmih. V *Klavnici* sem denimo izpostavil ravnanje s tisto žensko. Posilstvo je fizična stvar, ona pa je bila že prej zlorabljen in verbalno napadena.

Vaši filmi dosežejo takšno mero prepričljivosti, ker hodijo po tanki liniji med realizmom ter žanrom in eksploatacijo. Vedno iščete to razmerje, ki izziva ustaljena pričakovanja. Ali tudi sami razmišljate v teh okvirih, ko ustvarjate? Kje se eno konča in drugo začne?

Poskušam biti zvest resnici, kolikor se le da, obenem pa hočem tudi to, da so filmi skladni s tem, kar hočem povedati. Čeprav vsi moji filmi temeljijo na zgodbah iz resničnega življenja, jih rad povem na način, kot jih sam vidim, izkušam in občutim.

To je ta napetost, ki zgodbo ponese v novo razsežnost. V nekaterih prizorih poskušam biti ekspliciten, a spet manj v tistih, kjer tega ne gre pričakovati. Poskušam ohraniti to razmerje. Tudi v *Thy Womb* bi lahko pogosteje pokazal nasilje, denimo v prizorih z vojaki, ki preganjajo ljudi, ampak tega nisem storil, ker to ni osrednja nit filma. To ni del te kulture, ni del te zgodbe, je samo nekaj v ozadju. Pri *Klavnici* sem bil ekspliciten iz drugačnega razloga. Ideja je res bila šokirati, a s tem pokazati, kako kruti so lahko ti ljudje. To je zame šokantno – ne tisto, kako žensko razrežejo v kose. Kot sem rekel, občinstva so zlahka šokirana nad podobami, včasih pa ne vidimo tistih res šokantnih stvari, ki bi nas morale zmraziti.

Imate še vedno težave s cenzuro v svoji državi?

Da, seveda. Vedno se moram boriti z njo, kar je frustrirajoče, ampak na koncu se vseeno poskušam osredotočiti na to, da ne delam komercialnih filmov. Teško je za ustvarjalca, kakršen sem jaz, a moram živeti s tem. Saj imajo tudi v Evropi in ZDA svojo cenzuro, ampak jaz nočem komercializirati svojih filmov, čeprav me po drugi strani to muči, ker želim doseči širše občinstvo. Teško je vzpostaviti to ravnovesje, kjer poskušam delati svojo umetnost in poskušam biti iskren do sebe, po drugi strani pa želiš poseči po širšem občinstvu.

Je nagrada v Cannesu pripomogla k temu?

Zdaj lahko zagotovo sežem dlje in nagovarjam novo občinstvo. Še posebej študente v šolah in na univerzah. A vseeno tudi tam tak tip filma ni zlahka sprejet. Kljub nagradi. Tudi za to 'moje' občinstvo to niso lahki filmi.

Bertolt Brecht je dejal: »Knjiga je orožje – vzemi jo v roke!« Vaši filmi moč in prepričljivost v družbenem boju namesto iz knjige črpajo iz estetike filmskega realizma. Kaj si pravzaprav prizadevate z njim doseči?

Na Filipinih si predvsem prizadevam ustvariti občinstvo, in to ne nujno samo zame ali za filme, kakršne ustvarjam, temveč za bodoče generacije. Želim nekaj dati občinstvu, še posebej filipinskemu, ki je zadnjega pol stoletja izpostavljeno komercialnemu filmu. S *Captive* sem namenoma poskušal biti zelo dostopen, da bi razumeli moje stališče, namenoma ga nisem naredil preglobokega. Preden sem prišel v Benetke, smo imeli na Filipinih šolsko projekcijo, po kateri sem se pogovarjal z učitelji in s profesorji na univerzi. Ampak na moje presenečenje ga niti profesorji niso povsem razumeli, ne glede na to, kako poenostavljen je bil moj argument. Zame je to neke vrste alarm, frustrirajoče je, če vem, da bom še naprej delal takšne filme, občinstvo, ki ga želim doseči, pa ne bo razumelo sporočila. In sploh ne govorim o spreobračanju *mainstreamovskega* občinstva. Govorim o vzgajanju nišnega občinstva, ki ga želim spreobrniti na način, da bi lahko sledili tej vrsti umetnosti in da bi lahko v prihodnosti spremljali filme podobnih režiserjev. Še posebej na Filipinih. Zato poskušam najti ravnovesje in poskušam tudi ugotoviti, kako bom nadaljeval. Upam, da bom v tem prehajanju od ene šole k drugi dosegel, da bodo študentje bolj zainteresirani.

Vse skupaj je delo v nastajanju. Ne morem reči, da bo čez leta to še vedno moj način dela, a bom še vedno delal podobne stvari, iste tipe zgodb, odpiral bom podobne teme. Trenutno sicer delam na žanrskem filmu, na grozljivki. Ampak ne gre za to, da bi želel zgolj prestrašiti ljudi, gre bolj za odpiranje določene problematike, o kateri želim govoriti.

S tem se postavlja očitno vprašanje, kako je s kakšno drugo estetiko kot realistično sploh možno prepričljivo prikazati večino in moralni razkroj.

Ko se dotakneš takšnih tem v filmu in jih ne prikažeš na realističen način, zadeva nima pravega učinka. Na Filipinih je bilo predvsem v 90. letih in pozneje veliko filmov, ki jim rečemo *chop chop* ali masaker filmi, ki se dotikajo kontroverznih tem, denimo družinskih pobojev in podobno. Resnični dogodek je odmeval v medijih, mesec kasneje pa so že naredili filmsko priredbo, s čimer so senzacionalizirali celotno zadevo. K projektu so privabili igralsko zvezdo, ji dali glavno vlogo in s tem ustvarili dobiček. Ljudje tega ne jemljejo resno.

Ampak kaj je tu primarni motiv – to, da vzamete kamero in greste na ulice snemat resnično življenje, ali gre bolj za estetsko izbiro?

Oboje, pravzaprav. Najprej estetska izbira, ker se počutim bolj domače v tem. Na ta način izvabim najboljše iz igralcev. Ob snemanju svojega prvega filma se nisem zavedal, da poskušam razviti neko estetiko, da bi dosegel to resničnost. To ni bil moj namen, dokler ni postalo delo v nastajanju, in zdaj vem, kako vse skupaj narediti bolj realistično in verjetnejše.

Kako udobno pa se dandanes počutite pri delu z igralskimi zvezdami v svojih filmih?

Nočem se omejiti, da bi delal samo z naturščiki, in če imam izbiro, zdaj raje delam z uveljavljenimi igralci. Če material kliče po nekom, kot je Nora Aunor v *Thy Womb* ali Isabelle Huppert v *Captive*, potem so te poteze učinkovite ne glede na igralkin imidž ali popularnost. V resnici so ta sodelovanja zelo prijetna. Dober občutek je delati s tako uveljavljenimi igralkami kot Isabelle, ker so obenem pripravljene eksperimentirati in se učiti, kako delajo režiserji kot jaz. Od začetka ti je morda neudobno zaradi njihove slave, potem pa se postopoma spoprijateljiš, s spoznavanjem pa razširiš svoj maneverski prostor.

2012

animateka

9. Mednarodni festival animiranega filma

3.-9. Decembar Ljubljana
Kinodvor Slovenska Kinoteka
10.-16. Decembar
Udarnik Maribor
www.animateka.si

- Tekmovalni program
- Retrospektiva Animacija in literatura
- Svetovni jagodni izbor
- Studentski tekmovalni program
- Otroški in mladinski program *Slon*
- Fokus na Brazilijo in Slovaško
- Družinski program *Slon*
- Šest celovečernih filmov
- Dve likovni razstavi
- Spremljevalni dogodki

kinoteka Kinodvor, Mestni kino.

ZKULTURA
Društvo za oživljanje zgodbe

INSTITUT ZA RAZVOJ
FILMSKE
KULTURE

UDARNIK